

انتخاب مدیران شایسته

معیارهای قرآنی و روایی

سیده طاهره حسینی

انتخاب مدیران شایسته؛ معیارهای قرآنی و روایی

سیده طاهره حسینی

ناشر: عاصم

صفحه آرایی: واحد هنری انتشارات عاصم

نوبت چاپ: اول / ۱۴۰۰

تیراژ: ۵۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۷۴۱۶-۵۳-۴

قیمت روی جلد: ۷۰۰/۰۰۰ ریال

سرشناسه: حسینی، سیده طاهره، ۱۳۵۷ -

عنوان و نام پدیدآور: انتخاب مدیران شایسته؛ معیارهای قرآنی و روایی /

سیده طاهره حسینی.

مشخصات نشر: تبریز: انتشارات عاصم، ۱۳۹۹.

مشخصات ظاهری: ۲۱۲ ص.

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۷۴۱۶-۵۳-۴

وضعیت فهرست نویسی: فیا

یادداشت: کتابنامه: ص. ۲۰۵؛ همچنین به صورت زیرنویس.

موضوع: مدیریت -- جنبه‌های قرآنی

موضوع: Qur'anic teaching -- Management

موضوع: مدیریت (اسلام)

موضوع: Management -- Religious aspects -- Islam

موضوع: مدیران -- اخلاق حرفه‌ای -- جنبه‌های قرآنی

موضوع: Executives -- Professional ethics -- Qur'anic teaching

موضوع: مدیران -- اخلاق حرفه‌ای -- احادیث

موضوع: Executives -- Professional ethics -- Hadiths

موضوع: مدیران -- اخلاق حرفه‌ای -- جنبه‌های مذهبی -- اسلام

موضوع: Executives -- Professional ethics -- Religious aspects -- Islam

رده بندی کنگره: BP۱۰۴

رده بندی دیویی: ۲۹۷/۱۵۹

شماره کتابشناسی ملی: ۷۵۱۸۹۲۵

مرکز بخش: نشر عاصم: ۰۹۱۴۵۸۷۴۳۵۲

پست الکترونیک ناشر: nashre.aseem@gmail.com | www.aseembook.ir | کتاب: فروش اینترنتی

مجموعه حقوق و نشر این کتاب از چاپ و توزیع کلی تکثیر و پخش در سیستم‌های رایانه‌ای محفوظ است.

پیشگفتار

شرایط مختلف و نیازهای گوناگون انسان‌ها برای حضور در اجتماع از همان ابتدا تا عصر حاضر، باعث ظهور و گسترش روزافزون جوامع، سازمان‌ها و مؤسسات مختلف شده است. ضرورت وجود این جوامع و سازمان‌ها در اداره شئون مختلف زندگی انسان امروزی، بر هیچ‌کس پوشیده نیست. بدیهی است که این تشکلهای زمانی می‌توانند در انجام رسالت و رسیدن به اهداف خود موفق شوند که از مدیریت بتوانند، کارآمد و شایسته برخوردار باشند، زیرا مدیریت مهم‌ترین عامل تداوم حیات موفق یک سازمان است و نقشی بسیار مهم و اساسی در رشد و بالندگی آن، برعهده دارد. درواقع از مهم‌ترین عوامل پیشرفت و سعادت جوامع انسانی، به‌کارگیری مدیران شایسته‌ای است که با استفاده‌ی مناسب و بهینه از امکانات، مسیر ترقی و تعالی را هموار می‌کنند.

از این رو انتخاب مدیران و کارگزاران شایسته، سزاوار توجه و بررسی فراوان است و باید معیارهایی برای سنجش افراد و انتخاب ایشان در اداره امور در نظر گرفته شود و از آنجایی که مسأله مدیریت یکی از مسائل پراهمیت عصر حاضر است، دانستن این نکته که مدیر شایسته چه کسی است و باید چه ویژگی‌هایی داشته باشد، اهمیتی دوچندان پیدا کرده است و رعایت اهلیت در انتخاب افراد و واگذاری کارها، از مهمترین مسائل مدیریت است.

البته باید توجه داشت که معیارهای سنجش در هر جامعه متناسب با ارزش‌ها و جهان‌بینی آن جامعه تعریف می‌شود.

از این رو می‌بینیم که مدیریت در جوامع انسانی دنیای معاصر به دلیل اینکه با جهان‌بینی غربی که منحصر به جهان ماده می‌باشد، اداره می‌شود، علی‌رغم پیشرفت و موفقیت‌های مادی و ظاهری خود، دارای کمبودها و نقص‌های فراوانی در رشد و اعتلای جامعه انسانی بوده است؛ که ریشه در تئوری‌هایی با نگاه مادی و سرمایه‌داری دارد و متأسفانه در بلندمدت صدمات جبران‌ناپذیری را برای بشریت به ارمغان آورده است.

در دیدگاه صاحب‌نظران غربی که مدیریت و رهبری را تعریف کرده‌اند، مدیریت، بیشتر به روش‌ها و فنون مدیریتی پرداخته است و صرفاً انجام‌شدن کار و نیل به هدف، اهمیت دارد و هنر و توانایی مدیر و رهبر، در کمیت و کیفیت به کارگرفتن همه‌ی قابلیت‌های ابزارها و کارکنان برای رسیدن به اهداف مادی تعیین‌شده‌ی سازمان است و در این نوع از مدیریت، انسان نیز، بدون توجه به ویژگی‌های آفرینشی که دارد، ابزاری است در کنار سایر ابزار و وسایل مادی، تا بتواند سازمان را به رشد و پیشرفت مادی خود برساند.

در حالی که در جهان‌بینی اسلامی، هدف مدیریت صرفاً تولید بیشتر نیست؛ بلکه هدف نهایی آن، تعالی انسان و رسیدن او به جایگاه جانشینی خدا بر روی زمین می‌باشد و جدا از مقوله تولید، به چگونگی تحقق آن و تعالی انسان‌ها نیز توجه می‌کند و کلیه فعالیت‌ها و وظایف مدیریت را حول رشد همه‌جانبه انسان طراحی می‌کند و تعالی و هدایت وی به سوی کمال، وظیفه اصلی مدیریت قلمداد شده و در بالاترین اولویت قرار دارد. مدیریت اسلامی شیوه خاصی از رهبری است که مبتنی بر مبانی فکری و عقیدتی اسلامی می‌باشد، مسلماً برای آشناسان با این سبک از مدیریت شناخت مبانی اسلام در باره رهبری ضروری است. در این شیوه از مدیریت، انگیزه‌های فردی جهت‌دهنده نیست، بلکه جهت‌دهنده، ارزش‌های انسانی است و لذا همه تلاش‌های مدیر بر مبنای حق و در جهت آرمان‌های حق‌خواهی و حق‌جویی است و در واقع مدیریت در اسلام امانتی است که باید در نگهداری و رساندن آن به کسی که اهلیت آن را دارد، دقت وافر به خرج داد و نمی‌توان این مسئولیت را به هرکسی سپرد.

هرچند مروری بر تحقیق‌های انجام‌شده در خصوص مدیریت و خاصه رهبری در

جوامع غربی نشان می‌دهد که رویکردهای جدید رهبری و مدیریت به ارزش‌های انسانی و اخلاقی، توجه روزافزونی یافته و سهم آن را در افزایش اثربخشی، بیش از پیش مهم و تعیین‌کننده یافته‌اند. مواردی مانند صداقت و راست‌گویی، تعهد، وفاداری، تواضع، عدالت و مواردی از این قبیل که در دیدگاه اسلام مبانی اساسی در روابط رهبران و پیروان آنها به شمار رفته و از بدو ظهور اسلام، به وسیله پیامبر ۹ و سپس انمه معصومین: مورد توجه اکید قرار گرفته و به شکل‌های گوناگون و متفاوت (ولی با محتوای مشابه و در راستای هم) توصیه شده‌اند.

در مدیریت اسلامی، بهترین مرجع برای یافتن معیارهای مناسب سنجش افراد، قطعاً آیات قرآن و کلام و سیره اهل بیت (ع) می‌باشد. قرآن مجید نه فقط حاوی دستورات عبادی، اعتقادی و معارف و امثال آن است، بلکه کتابی است جامع و کامل که حاوی مسائل مرتبط با علم روز نیز می‌باشد، از جمله علوم روز، دستورالعمل‌های مدیریتی است که می‌توان آن را به عنوان مثال از نقطه نظر تنوری‌ها، رفتار و روابط سازمانی، دولت، حکومت و حکومت‌داری و امثال آن مورد تجزیه و تحلیل و مطالعه قرار داد و در سیره انبیاء الهی، از آدم ۷ تا خاتم ۹ و اهل بیت ایشان، شیوه رهبری و هدایت مردم و نحوه مدیریت جامعه توسط آنان، چشم حقیقت‌جوی ما را به اصول و روش‌هایی بینا می‌کند که با الگو گرفتن از آنها، می‌توان شایسته‌ترین مدیران را انتخاب و به تبع آن شایسته‌ترین مدیریت را در جهان معاصر تجربه کرد.

مدیرانی که با بهره‌گیری از علم و هنر مدیریت و استمداد از پروردگار خویش، تمام توان خود را به کار گرفته و چشم به موهبت‌ها و عطای مادی آن نمی‌دوزند؛ آنان مدیریت خویش را امانتی الهی می‌دانند و فکر خیانت به آن را نیز از ذهن خود نمی‌گذرانند؛ خود را مسئول منابع و امکانات می‌دانند و در استفاده از آنها نهایت دقت را می‌کنند؛ خود را برتر و والاتر از مجموعه‌ی تحت امر خویش نمی‌دانند و آنچه در سایه مدیریت آنها حاصل می‌شود را، فضل و عنایتی از جانب مدیریت مطلق جهان هستی می‌پندارند و با شکر عملی، فضل بیشتر خداوند را می‌طلبند.

با دقت در مطالب بالا باید متذکر شد که از مهم‌ترین فعالیت‌هایی که می‌تواند موجب رونق و شکوفایی علوم مختلف شود، انجام تحقیق‌ها و پژوهش‌های متفاوت و مکرر، مورد آزمون و نقد قراردادن و اجرای آنها در عمل و رفع نواقص و ضعف‌های آنها است. این امر در بسیاری از علوم غربی که به تجربه و آزمون نیاز دارند انجام شده و در عمل موجب پیشبرد و شکوفایی بیشتر آن شده است. در حالی که در زمینه مدیریت اسلامی در سطوح سازمانی و عملیاتی، تحقیق و پژوهش به ندرت صورت گرفته است، از مهم‌ترین دلایل آن شاید ضعف زمینه‌های نظری (در سطوح سازمانی) و نداشتن اعتماد به نفس محققین در یک کار پیشگامانه است. شیفتگی بخش عمده‌ای از صاحب‌نظران زمینه‌های مدیریت، در جوامعی مثل ایران به مکاتب مدیریت غربی، باعث شده است که مدیریت اسلامی در جامعه ایران اسلامی نیز تا حدود زیادی مهجور و ناآشنا و غریب مانده است و خودباختگی دانشمندان و دانشجویان این رشته در برابر رویکردهای مدیریت غربی در حدی است که به رویکرد اسلامی مدیریت اجازه رشد نمی‌دهد تا در برابر چیرگی نظریه‌های مدیریت غربی، گستردگی و عمق بیشتری بیابد.

کتاب حاضر در مقام بیان این نکته است که از منظر قرآن با چه ویژگی‌ها و شاخص‌هایی می‌توان رهبران و مدیران اصلح جامعه را انتخاب کرد تا آن کشور بتواند به آرمان‌ها و اهداف الهی و انسانی مطلوب خود که همان رشد تعالی و تکامل باشد، برسد و سعی شده است که با مطالعه سیره رهبری و مدیریتی انبیای الهی در آیاتی از قرآن کریم و سخنان گهربار معصومین: به بیان برخی از ویژگی‌های اساسی برای انتخاب «مدیر شایسته» پرداخته شود. به امید اینکه هر یک از مدیران جامعه اسلامی، با کسب چنین ویژگی‌ها و خصوصیات، قدم در عرصه مدیریت، چه در سطح خرد و چه در سطح کلان جامعه بگذارند و جامعه‌ای رشدیافته و شکوفار را بنیان نهاده و هدایت نمایند تا بتواند الگویی برای تمام جوامع بشری باشد.

در انتها بیان چند نکته درباره نوشتار پیش رو ضروری است:

استفاده از آیات و روایات در این کتاب به صورت استقراء ناقص بوده و نگارنده در حد

وسع و دسترسی خود به این دریای بیکران، فقط به عنوان شاهی جهت اثبات مقوله مورد نظر آورده است؛ والا قطعاً آیات و روایات مدیریتی اسلام در همین حد خلاصه نمی شوند و بادقت در آیات و روایات فصول جدیدتری از این مبحث بر روی پژوهشگران باز خواهد شد. در این کتاب سعی بر این بوده است که تمام معیارهای اصلحیت و شایستگی که در کتب و مقالات مختلف بصورت پراکنده و ناقص در موضوع مدیریت مطرح گردیده است، علاوه بر معیارهایی جدید، همگی در یک رساله گردآوری شده و برابر دیدگان مخاطبان گرامی ترسیم گردد تا بتواند همانند یک منشور در زمینه شاخصه ها و وظایف مدیران شایسته عمل نماید.

نکته آخر اینکه در تبیین مطالب، به دلیل ارتباط تنگاتنگی که برخی عناوین با هم داشته اند، بطور مثال: «سازماندهی» و «تفویض مسؤلیت» و... شاید این اشکال به نظر آید که برخی مطالب به صورت تکراری بیان شده است؛ در حالی که ضمن اینکه تلاش گردیده است از این امر احتراز شود؛ اما گاهی تکرار ناگزیر از بیان برخی موضوعات مکرر بوده است.

فهرست

پیشگفتار ۱۱

فصل اول: مفاهیم بنیادین و مبانی نظری

مفاهیم بنیادین	۳۳
۱. مدیریت	۳۳
۲. شایستگی	۳۵
۳. معیار	۳۷
مبانی نظری تحقیق	۳۸
۱. حقیقت مدیریت در اسلام	۳۸
۲. ضرورت و هدف مدیریت در اسلام	۴۱
۳. تفاوت در نظام مدیریتی اسلام و غرب	۴۶
۴. ضرورت بررسی معیارهای شایستگی مدیران در قرآن و روایات	۴۹

فصل دوم: معیارهای بینشی (اعتقادی) انتخاب مدیران

۱. ایمان	۵۵
۲. تقوا	۵۹
۳. اخلاص	۶۱
۴. مبارزه با نفس	۶۵

۵. توکل.....	۶۶
۶. یقین به نصرت الهی.....	۷۲
۷. هدف‌مندی در مدیریت.....	۷۴
۸. ایمان به هدف.....	۷۵
۹. پایداری و استقامت در رسیدن به اهداف.....	۷۷
۱۰. اشتیاق به خدمت.....	۸۰

فصل سوم: معیارهای ارزشی (اخلاقی) انتخاب مدیران

الف. اخلاق.....	۸۵
۱. صداقت و راستگویی.....	۸۶
۲. صبر و شکیبایی.....	۸۹
۳. وفای به عهد.....	۹۲
۴. نظم.....	۹۴
۵. قاطعیت.....	۹۵
۶. دلسوزی و خیرخواهی.....	۹۸
۷. صلابت.....	۹۹
۸. سعه صدر.....	۱۰۰
۹. درست‌کاری.....	۱۰۱
۱۰. مسئولیت‌پذیری.....	۱۰۱
۱۱. زهد و ساده‌زیستی.....	۱۰۳
۱۲. شجاعت و حمیت.....	۱۰۵
۱۳. مهربانی و عطوفت.....	۱۰۸
۱۴. پرهیز از تکبر.....	۱۰۹
۱۵. نصیحت‌پذیری.....	۱۰۹
۱۶. آرامش.....	۱۱۰
ب. اخلاق اجتماعی مدیران.....	۱۱۰

۱۱۱	۱. عدالت محوری و دوری از تبعیض
۱۱۲	۲. امانت داری
۱۱۴	۳. مشورت و هم فکری
۱۱۵	۴. مردمی بودن
۱۱۵	۵. تواضع و فروتنی بازیرستان
۱۱۶	۶. خوشرویی و حسن معاشرت
۱۱۷	۷. تکریم از باب رجوع
۱۱۷	۸. شنیدن سخنان و انتقادهای دیگران
۱۱۸	۹. رعایت ادب گفتاری
۱۱۸	۱۰. تغافل
۱۲۰	۱۱. عفو و گذشت
۱۲۱	۱۲. رفق و مدارا
۱۲۲	۱۳. هم نشینی نکردن با دورویان

فصل چهارم: معیارهای استعدادی (توانمندی ها) انتخاب مدیران

۱۲۵	۱. اقتدار
۱۲۷	۲. حسن تدبیر
۱۳۰	۳. قدرت برنامه ریزی استراتژیک
۱۳۰	۴. قدرت تصمیم گیری
۱۳۱	۵. قدرت پیش بینی و آینده نگری
۱۳۳	۶. جامع نگری
۱۳۴	۷. قدرت اجرایی
۱۳۶	۸. مدیریت بحران
۱۴۰	۹. امید به آینده
۱۴۰	۱۰. مهارت های فنی
۱۴۱	۱۱. حسن سابقه

۱۴۲	۱۲. قدرت ابتکار و خلاقیت.....
۱۴۴	۱۳. فصاحت در گفتار.....
۱۴۵	۱۴. بهره‌گیری از فرصت‌ها.....
۱۴۶	۱۵. سرعت عمل.....
۱۴۷	۱۶. سلامتی و قدرت بدنی.....
۱۴۸	۱۷. قدرت حافظه.....
۱۴۹	۱۸. نشاط در عمل.....

فصل پنجم: معیارهای عملکردی (حرفه‌ای و اجرایی) انتخاب مدیران

۱۵۳	الف. معیارهای حرفه‌ای.....
۱۵۳	۱. علم و آگاهی.....
۱۵۵	۲. تخصص.....
۱۵۷	۳. تجربه.....
۱۵۸	۴. خردورزی.....
۱۶۰	۵. برنامه‌ریزی.....
۱۶۲	۶. نیازسنجی.....
۱۶۳	۷. آگاهی از گذشته.....
۱۶۴	۸. توجه به شایسته‌سالاری.....
۱۶۵	۹. مقدم داشتن ضوابط بر روابط.....
۱۶۷	۱۰. ارتقا از قاعده هرم.....
۱۶۸	۱۱. کیفیت‌مداری.....
۱۶۸	۱۲. رازداری و دفع خطرات احتمالی.....
۱۶۹	۱۳. شناخت تهدیدها.....
۱۶۹	۱۴. ناامید کردن دشمنان.....
۱۷۰	۱۵. واقع‌بینی در شکست‌ها.....
۱۷۱	۱۶. اعتدال و میانه‌روی.....

۱۷۲	۱۷. اخلاق مداری
۱۷۳	۱۸. وظیفه‌شناسی
۱۷۴	ب. معیارهای اجرایی
۱۷۴	۱. عمل براساس حکمت و مصلحت
۱۷۵	۲. تلاشگر و عملگرا
۱۷۷	۳. پیشگامی در عمل
۱۷۹	۴. سازمان‌دهی
۱۸۱	۵. مشاوره تخصصی
۱۸۲	۶. تفویض مسؤولیت پس از آزمایش
۱۸۳	۷. قانون‌مندی
۱۸۴	۸. دوری از رشوه و ارتشا
۱۸۵	۹. سوءاستفاده نکردن از مقام
۱۸۷	۱۰. میانه‌روی در هزینه‌ها
۱۸۸	۱۱. پرهیز از مال‌اندوزی
۱۸۹	۱۲. کنترل و نظارت
۱۹۱	۱۳. پیگیری کارها
۱۹۲	۱۴. ارزیابی عملکرد
۱۹۳	۱۵. تشویق و تنبیه متناسب با رفتار
۱۹۴	۱۶. برخورد مناسب با مخالفان
۱۹۵	۱۷. داشتن گوش شنوا
۱۹۶	۱۸. پرهیز از وعده قطعی دادن
۱۹۶	۱۹. حاکم کردن فرهنگ محبت و رحمت
۱۹۷	۲۰. مراقبت از کارکنان
۱۹۹	نتایج
۲۰۱	منابع و مآخذ